doi: https://doi.org/10.33763/finukr2024.12.037

УДК 352.64:711.433(477)

О. І. Гарафонова
доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна, ogarafonova@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4740-7057

С. Г. Артемов
кандидат економічних наук, докторант за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування", Національний університет "Чернігівська політехніка", Чернігів, Україна, s.g.artemov@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-9938-9315

Є. О. Мужиченко
здобувач ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 "Публічне управління та адміністрування", Національний університет "Чернігівська політехніка", Чернігів, Україна, muzhichenko@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-5411-5401

НАПРЯМИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ МІСТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Анотація. *Вступ.* Російські атаки на українські міста призвели до загибелі та поранень тисяч мирних жителів. Пошкоджено багато будівель, у т. ч. багатоквартирні будинки, лікарні, навчальні заклади та інфраструктуру електроенергії і водопостачання.

Проблематика. Визначення соціальних та економічних збитків, а також шляхів їх подолання є складним завданням. Однак саме індивідуальні труднощі виявляють основні прогалини в державному та ринковому забезпеченні та вказують на те, де будуть потрібні найбільші зусилля з реконструкції міст і що спонукатиме органи публічного управління планувати напрями повоєнної їх відбудови. Якщо Україна успішно поверне втрачені території, необхідне політичне бажання повернути всіх біженців до рідних міст і відбудувати їх. Відновлення вітчизняної економіки після війни буде монументальним завданням, в якому істотну роль відіграватиме допомога союзників і партнерів.

Мета дослідження – оцінка стану та можливих напрямів повоєнної відбудови міст крізь призму публічного управління та просторового планування.

Методи. Використано методи аналізу, синтезу та прогнозування можливих напрямів повоєнної відбудови міст.

Результати. Розглянуто наслідки російської агресії на території України. Визначено постраждалі сектори та наслідки для них у процесі ведення воєнних дій з 2022 р. Аналіз наслідків вторгнення дав змогу сформувати основні висновки щодо зусиль у напрямі систематичного кількісного оцінювання загальної шкоди, що потрібно для досягнення справедливості. Міжнародна спільнота не повною мірою усвідомлює масштаби розмінування, яке необхідно провести в Україні, зокрема на визволених територіях, щоб підготувати їх до відновлення. За даними Уряду, забруднення мінами та іншими вибухонебезпечними речовинами охоплює третину території України (180 000 кв. км), що ставить під загрозу цивільне населення, перешкоджає сільськогосподарській діяльності й погіршує інвестиційні перспективи таких те-

© Гарафонова О. І., Артемов С. Г., Мужиченко О. Є., 2024

риторій. Однак союзники України можуть усунути цю масштабну перешкоду для відновлення.
Висновки. Публічне управління має вагомий вплив на розбудову міст в Україні. Саме публічний сектор повинен оцінити та запропонувати можливі шляхи повоєнної відбудови крізь призму публічного управління та просторового планування Україні.

Ключові слова: публічне управління, управління, повоєнна відбудова, комплексне відновлення.

Рис. 2. **Літ.** 22.

Olga Garafonova
Dr. Sc. (Economics), Professor,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine, ogarafonova@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4740-7057

Serhii Artemov
Ph. D. (Economics), Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine
s.g.artemov@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-9938-9315

Yevhen Muzhychenko
Chernihiv Polytechnic National University,
Chernihiv, Ukraine
muzhichenko@ukr.net
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-5411-5401

DIRECTIONS OF POST-WAR URBAN RECONSTRUCTION THROUGH THE PRISM OF PUBLIC ADMINISTRATION AND SPATIAL PLANNING

Abstract. *Introduction.* The Russian attacks on Ukrainian cities led to the death and injury of thousands of civilians. Thousands of buildings were damaged, including apartment buildings, hospitals, educational institutions, and electricity and water infrastructure.
Problem Statement. It is difficult to determine social and economic losses, and how they should be provided. However, it is individual difficulties that most reveal gaps in state and market provision and tell us where reconstruction efforts will be most needed, prompting public administration to plan directions for post-war urban reconstruction. If Ukraine successfully recovers most or all of its lost territories, there will be a need for a political desire to return all refugees to their hometowns and rebuild them. Restoring the domestic economy after the war will be a monumental task, in which assistance from allies and partners will play a significant role.
The *purpose* of the article is to study the state and possible directions of post-war reconstruction of cities through the prism of Public Administration and spatial planning.
Methods. Methods of analysis, synthesis and forecasting possible directions of post-war urban reconstruction were used.
Results. The consequences of Russian aggression on the territory of Ukraine are considered. Identifying the affected sectors and their consequences in the course of military operations since 2022. The analysis of the impact of the invasion allowed us to draw key conclusions about the effort to systematically quantify total damage, which are important for achieving justice. The international community is not fully aware of the scale of mine clearance that needs to be carried out in Ukraine, in particular in the liberated territories, in order to prepare them for restoration. According to the Ukrainian government, pollution from mines and other explosive substances covers a third of the territory of Ukraine (180,000 square kilometers), which threatens the civilian population, stops agricultural activities and diverts investment prospects for such territories. However, Ukraine's allies can remove this large-scale obstacle to recovery.
Conclusions. Public administration has a significant impact on the development of cities in Ukraine. It is the public sector that should evaluate and propose possible ways of post-war reconstruction through the prism of Public Administration and spatial planning in Ukraine.

Keywords: public administration, governance, post-war reconstruction, comprehensive restoration.
JEL classification: H70, L31, M13, O31.

Вступ. Руйнування міст і велика міграція з охоплених війною територій створюють багато проблем для післявоєнної відбудови України. Зрештою, протягом усієї людської історії цивілізації відбудовували свої міста: Рим після того, як його пограбували галли; Лондон і Чикаго після великих пожеж 1666 і 1871 рр.; Сан-Франциско після великого землетрусу та пожежі 1906 р.; Берлін і Токіо після Другої світової війни; Сеул після Корейської війни; Сараєво після Балканських воєн кінця ХХ ст. Міста, які були значно зруйновані, повернулися до свого економічного та культурного домінування протягом кількох десятиліть – коротких періодів у контексті сучасної історії. Навіть міста, що оговталися після майже повного знищення, такі як Хіросіма та Нагасакі в 1945 р., доволі швидко повернулися до траєкторії зростання. Отже, історія дає певний привід для оптимізму щодо перспектив відбудови міст в Україні.

Визначення соціальних та економічних збитків, а також шляхів їх подолання є складним завданням. Однак саме індивідуальні труднощі виявляють основні прогалини в державному та ринковому забезпеченні та вказують на те, де будуть потрібні найбільші зусилля з реконструкції міст і що спонукатиме органи публічного управління планувати напрями повоєнної їх відбудови. Якщо Україна успішно поверне втрачені території, необхідне політичне бажання повернути всіх біженців до рідних міст і відбудувати їх. Відновлення вітчизняної економіки після війни буде монументальним завданням, в якому істотну роль відіграватиме допомога союзників і партнерів.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Напрями повоєнної відбудови досліджували такі автори, як Т. І. Єфименко [1], С. С. Гасанов, О. Б. Іващенко, С. В. Бартош, К. В. Клименко, Н. М. Ухналь [2], А. А. Гриценко, О. Г. Білорус, Т. В. Бурлай, В. Г. Подлієсна, О. О. Борзенко [3], А. І. Даниленко, В. В. Венгер [4] та ін. Допомога нашій країні в процвітанні має бути таким самим пріоритетом для тих, хто вірить, що Перемога України є ключем до запобігання подальшій російській агресії та надсилання сигналу застереження іншим автократіям у всьому світі. Водночас багато хто серед союзників України інтуїтивно сприймає відбудову як другорядну щодо необхідності підтримки у відсічі агресії. Це зрозуміло, але варто пам'ятати, що відродження вітчизняної економіки – і грошових потоків – також допомагає військовим зусиллям через додаткові кошти, ресурси та мотивацію.

Мета дослідження – оцінка стану та можливих напрямів повоєнної відбудови міст крізь призму публічного управління та просторового планування.

Методи дослідження. Використано методи аналізу, синтезу та прогнозування можливих напрямів повоєнної відбудови міст.

Результати дослідження. Просторові структури міст складаються з форм, які еволюціонують значно довше, ніж архітектурна субстанція [5]. Найчастіше вони розвиваються гармонійно, розширюючи або видозмінюючи вже наявні просторові системи. В історії містобудування є приклади різних моделей розвитку просторової структури, коли порушувалася наступність і такі структури раптово руйнувалися [6]. Це були результати воєнних руйнувань, а також масштабних реконструкцій, проведених з інших причин. Серед міст, зруйнованих в античності, варто згадати Карфаген і Єрусалим, оскільки обидва міста були зрівняні з землею римлянами. У Новий час значним було руйнування Магдебурга в 1631 р., а пізніше – міст, знищених під час Другої світової війни. Багато з останніх розташовані на території сучасної Польщі (Варшава, Гданськ, Вроцлав, Щецин серед найбільших). Також варто згадати Роттердам, Франкфурт-на-Майні, Берлін, велику частину Лондона, Ковентрі, Гавр і Манілу. В. Кіль перераховує кілька німецьких міст, таких як Нойбранденбург, Нюрнберг, Вюрцбург, Фрайбург, Мюнхен, Мюнстер [7].

Ефективне державне управління має центральне значення для створення світу без бідності на придатній для життя планеті. Зростаючий попит громадян на дедалі складніші державні послуги, у поєднанні з фіскальним тиском, що посилюється, і дедалі більшим дефіцитом довіри між громадянами та їхніми державними адміністраціями, зумовлюють термінову потребу в зміні парадигми у підходах до покращання ефективності державного управління.

В українському Уряді працюють високофахові експерти з інноваційним мисленням, здатні висловити чітке бачення того, як досягти процвітання. Але коли представники Глобального енергетичного центру й Геоекономічного центру Атлантичної ради вирушили в лютому 2024 р., щоб зустрітися з ними, Київ стикнувся з проблемами грошових потоків і високою невизначеністю щодо майбутньої макрофінансової допомоги, особливо від Сполучених Штатів. Відтоді ситуація покращилася, не в останню чергу завдяки закону США про додаткові витрати, який передбачає бюджетну підтримку в розмірі 10 млрд дол., але вкрай важливо зберегти таку підтримку. Крім коштів центрального уряду, до окремих проєктів варто прив'язувати міжнародні гранти і позики. Інноваційні системи, призначені для реалізації цього, запущені та працюють, але не завжди використовуються на повну силу. Оцінку економічних, соціальних та інших грошових втрат України від війни з 24 лютого 2022 р. по 30 червня 2025 р. за секторами представлено на рис. 1.

За різними оцінками, сектори торгівлі та промисловості України зазнали найбільших збитків від російського вторгнення, яке почалося 24 лютого 2022 р., у 173 млрд дол. США. Крім того, збитки українського агросектору за той самий період дорівнювали 70 млрд дол. США. Загалом грошові збитки країни оцінили в 499 млрд дол. США [8]. Напад Москви спричинив незмірні гуманітарні страждання та завдав шкоди інфраструктурі й природному середовищу України. За даними Міжнародної організації з міграції, з момен-

Р и с. 1. **Оцінка та прогноз економічних, соціальних та інших грошових втрат України від війни з 24 лютого 2022 р. по 30 червня 2025 р. за секторами, млрд дол. США**

Побудовано за: [8].

ту вторгнення рф в Україну у 2022 р. понад 14,6 млн українців, або третина чи більше населення, покинули свої домівки в певний момент під час війни, 6,5 млн біженців залишили Україну, а 3,7 млн осіб усе ще перебувають усередині країни. На лютий 2024 р щонайменше 31 тис. українських військових і десятки тисяч мирних жителів загинули через причини, пов'язані з війною [9]; 156 тис. кв. км на звільнених територіях і вздовж активного фронту були забруднені мінами, які рідко використовувалися до повномасштабного вторгнення. Руйнування Каховської дамби в червні 2023 р. спричинило збитки на 14 млрд дол. США, затопило щонайменше 620 кв. км території під контролем України та завдало шкоди екосистемам. Агресивні повітряні атаки росії продовжують підривати як економічне відновлення, так і моральний дух [10].

Три раунди швидкої оцінки збитків і потреб (Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA) надають докази зростання жертв війни. Світовий банк, Уряд України, Європейська комісія та Організація Об'єднаних Націй (ООН) координують роботу, щоб забезпечити достовірний підрахунок "загальних втрат", завданих вітчизняній економіці агресією рф причому останній посилається на пряму шкоду будівлям та інфраструктурі до 152 млрд дол. США, а оціночна вартість відновлення та реконструкції перевищує 486 млрд дол. США – "приблизно в 2,8 раза більше, ніж оцінений номінальний ВВП України на 2023 рік" [11]. Варто підкреслити, що вони включають пряму вартість знищених або пошкоджених фізичних активів та інфраструктури, яка почала значно зростати, оскільки росія націлилася на енергетичну інфраструктуру, а також економічні втрати від втрати діяльності та збільшення кількості громадян, які потребують допомоги. Розрахункова вартість відновлення справді зумовлює певний подвійний облік разом із обліком зни-

щених фізичних активів. Однак це не означає, що планка для фінансування реконструкції низька. RDNA об'єднують втрату внутрішнього виробництва та зростаючу залежність від державних виплат, що призвело як до зменшення доходів, так і до збільшення зобов'язань Уряду.

Доходи Уряду були нестабільними, хоч адаптація до умов війни та побічний вплив інфляції дали змогу відновити економіку. Без урахування грантів державні доходи скоротилися до 36 млрд дол. США у 2022 р., що на 32 % менше, ніж у 2021 р. (53 млрд дол. США), але стрімко відновилися у 2023 р. до 46 млрд дол. США, і, за прогнозами Міністерства фінансів, цього року дещо знизяться до 43 млрд дол. США [12]. Проблема полягає в тому, що від Уряду очікується фінансування військових зусиль, водночас необхідно виплачувати пенсії, підтримувати надання послуг і сприяти ремонтам і замінам, які виникли через збитки від війни. Бюджет на 2024 р. передбачає витрати в розмірі 82,3 млрд дол. США, більше половини з яких буде спрямовано на оборону та внутрішню безпеку. У бюджеті видатки на ремонт і реконструкцію підпадатимуть під категорії міжбюджетних трансфертів та економічної діяльності, які становлять менше 10 %, але не призначені виключно для цих цілей, адже існує стеля для централізованих видатків на відновлення в менше ніж 8 млрд дол. США [12]. З початку повномасштабного вторгнення було придбано внутрішніх облігацій на 25 млрд дол. США; український Уряд не хотів би надто покладатися на облігації, оскільки внутрішні заощадження обмежені, а фінансова система теж потребує ліквідності. У 2023 р. Україна отримала 42,5 млрд дол. США зовнішнього фінансування, а у 2024 р. має намір отримати близько 38,6 млрд дол. США [12].

Податкові надходження України покривають витрати на оборону, за винятком безоплатно наданого обладнання та іншої матеріально-технічної та розвідувальної підтримки. Гранти та позики від дружніх урядів і міжнародних фінансових організацій (МФО) покривають решту зобов'язань Уряду. Наразі ведуться переговори з консорціумом власників єврооблігацій стосовно відновлення регулярних виплат у обмін на прощення невизначеної частини, тоді як уряди, які позичили Україні, погодилися на канікули, що триватимуть до 2027.

Наша країна та міжнародне співтовариство донорів, як видається, мають об'єднатися навколо бачення та підходу до відновлення України, щоб забезпечити ефективне використання ресурсів і результативну співпрацю. З огляду на руйнування значної частини енергетичної системи, промислової бази та житлового фонду доведеться збалансувати нагальні базові гуманітарні потреби з широкомасштабною економічною трансформацією. Насамперед потрібна фінансова та військова допомога, принаймні протягом наступних п'яти років. Така стабільність також забезпечить більш передбачуване середовище для інвесторів, чиї рішення сприятимуть частковій реалізації цілей реконструкції та зменшать залежність від зовнішньої підтримки. Відстрочки й затримки водночас здатні спричинити подальше переміщення населення та стриманість інвесторів.

Прийнятий на початку 2024 р. механізм Європейського Союзу для України вартістю 50 млрд євро має на меті здійснення інтегрованої стратегії. Перша його частина охоплює 17 млрд євро грантів і 33 млрд євро позик з 2024 по 2027 р. [13]. Першу виплату – 4,5 млрд євро "прохідного фінансування" – було здійснено. Інноваційний механізм передбачає також "стовпи" два і три. Другий рівень забезпечує механізми зниження ризиків для інвесторів через "Українську гарантію" на суму 6,97 млрд євро, що покриває ризики за позиками та іншими кредитними інструментами, котрі пропонують такі МФО, як Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Третій компонент пропонує технічну допомогу, щоб допомогти Україні наблизитися до правил ЄС і підготуватися до вступу. Інструмент також примітний тим, що включає мінімальні цілі екологічних проєктів і доручає ЄІБ працювати із субсуверенними суб'єктами, такими як регіони та муніципалітети [13].

Інші уряди доклали додаткових зусиль у вирішальні моменти, щоб допомогти Україні. Зустрічі міністрів фінансів є основним місцем, де обговорюються потреби в макрофінансовій допомозі. Наприклад, коли виникли проблеми з грошовими потоками в Україні на початку 2024 р. через затримку допомоги США та вплив протестів фермерів і автоперевізників на український експорт, Японія змогла пришвидшити пожертвування на суму приблизно в 0,5 млрд дол. США до лютого, дозволивши виплатити заробітну плату вчителям та іншим держслужбовцям у березні та квітні. Канада також надіслала 2 млрд канадських доларів у вигляді пільгової позики в березні, того самого дня, коли завершився третій перегляд програми МВФ.

Фінансування відновлення тепер надходить від координаційного органу, Платформи міжвідомчої координації донорів. Цей орган, заснований у січні 2023 р., підтримується Секретаріатом у Брюсселі та Києві. Постійними членами Наглядової ради є Україна, ЄС, США та інші країни "Великої сімки". У лютому 2024 р. реєстр розширився за рахунок Республіки Корея, Нідерландів, Норвегії та Швеції як тимчасових членів, котрі або зробили внесок, або мають намір його зробити в розмірі щонайменше 0,1 % ВВП своєї країни у 2022 р. та мінімум 1 млрд дол. США. Шість членів ЄС мають статус спостерігача: Данія, Естонія, Латвія, Литва, Польща та Іспанія. У зустрічах беруть участь МФО [14].

Діяльність Міжвідомчої платформи координації донорів стає дедалі помітнішою. Одну із зустрічей у Києві відвідав заступник радника США з національної безпеки з питань міжнародної економіки Д. Сінгх – один із архітекторів режиму антиросійських санкцій. Водночас розширення складу учасників цього координаційного органу недостатнє для забезпечення необхідного Україні обсягу допомоги. На нинішньому рівні інтенсивності війна передбачає активний фронт, який потрібно укомплектувати, з частими повітряними атаками на цивільну інфраструктуру та цінні економічні цілі. Потік допомоги в Україну має бути достатнім, щоб державні служби працювали, одночасно фінансуючи відповідні ремонти в розумні терміни. Ці два

пріоритети, звичайно, фінансуються різними видами західної підтримки: макрофінансова допомога спрямована українському Уряду і підтримує послуги відкритими, тоді як відновлення в ідеалі має фінансуватися за рахунок позик на відновлення, але вони не були повністю виплачені, оскільки не були узгоджені з достатньою кількістю проєктів. Щоб уникнути затримок і неефективності, Україні доцільно продовжувати розбудовувати механізми довіри та прозорості. Великі пожертвування в натуральній формі, такі як запасні турбіни та трансформаторне обладнання, часом були корисними, але пов'язані з витратами, від транспортування до адаптації для місцевої інфраструктури. Окремі нагальні потреби найкраще задовольняються за допомогою грошових переказів, котрі донорам все ще незручно надавати організаціям у певних секторах, як-от енергетика.

Гроші є взаємозамінними, і відсутність макрофінансової допомоги на початку 2024 р. змусила Уряд України відкласти проєкти відновлення, хоча теоретично вони фінансуються з іншого джерела. Удосконалення, яке може здійснити Міжвідомча платформа, полягає в застосуванні координаційної майстерності, яку продемонстрували міністри фінансів "Великої сімки" щодо макрофінансової допомоги, і докладенні додаткових зусиль, щоб наблизити потік фінансування відновлення до того, про що домовилися Уряд України та остання RDNA бюджету, необхідний для виконання пріоритетів відновлення – 15 млрд дол. США у 2024 р., і продовжувати його в наступні роки [11].

Платформа міжвідомчої координації донорів може мати вигляд простого механізму переливання капіталу до капіталу, який закріпить централізацію. Однак його структура в жодному разі не перешкоджає залученню донорів від країни до міста або від країни до регіону, яке мало успіх, хоча поки що в невеликому масштабі. Залучення на місцевому рівні сприяє організації своєчасного та залежного від потреб каналу допомоги. Датсько-миколаївське партнерство під керівництвом Датського експортно-інвестиційного банку виділило понад 100 млн дол. США на реконструкцію міста [15]. Данія швидко відреагувала на потреби, включно з очищенням води, стримуванням лісових пожеж, сільськогосподарськими проєктами, фінансуванням освіти, технічною підтримкою та енергетичною інфраструктурою. Партнерство дає змогу зосередитися на рівні міста чи регіону, тоді як більша частина допомоги рухається через централізовані канали (необхідний, але не зовсім досконалий метод для задоволення нагальних потреб на місцях). Італія та Франція шукають подібні партнерства та можуть використати життєво важливий передовий досвід ініціативи Данії, такий як міцне управління та активне залучення зацікавлених сторін [15].

Якби кожна європейська країна взяла курс на відновлення українського міста або принаймні міста з найбільшими збитками, це допомогло б гарантувати, що жодна громада не залишиться осторонь. Подібні партнерства можуть починатися з невеликих фінансових зобов'язань і зосереджуватися на забезпеченні місцевих потреб міст України від міжнародної спільноти

донорів. ЄІБ розробив унікальне рішення для розв'язання проблем кредитоспроможності місцевих органів влади, з урахуванням того, що певні потреби можуть бути надто незначними для основних постачальників позик, які відтворюють інші великі донори: фінансування, гарантоване Європейським Союзом у суверенних позиках. Часто отримання допомоги зводиться до того, наскільки добре місцеве керівництво може активізувати міжнародних прихильників. Однак більшість місцевих органів влади та місцевого самоврядування не в змозі відстоювати інтереси своїх міст на світовій арені – нерідко через низьку кредитоспроможність, а також мовний бар'єр.

Прогноз щодо надання фінансової допомоги Україні наразі адекватний, зокрема після викликів грошових потоків у лютому. Вкрай важливо уникнути тих самих помилок, які призвели до цієї кризи, що змусила український Уряд уповільнити темпи навіть базового ремонту. Європейський Союз і Велика Британія взяли на себе багаторічні зобов'язання: 3 млрд ф. ст. від Сполученого Королівства, за умови, що Європейський Союз надішле принаймні одну чверть свого чотирирічного бюджету фінансової програми в Україні – 8 млрд євро у вигляді позик і 4,25 млрд євро у грантах ЄС. Водночас виплати МВФ сповільняться з 5,3 до 1,8 млрд дол. США, а більшість інших зобов'язань МФО спрямовуватиметься в інфраструктурні проєкти та приватні компанії, а не до центрального уряду. Крім того, власники приватних облігацій України наполягають на відновленні виплати процентів [16].

Офіс Президента реорганізує ланцюг управління економічним відновленням та реконструкцією, пріоритетами мають бути легке залучення та прозорість. До органів виконавчої влади, які нині мають право голосу з цих питань, належать Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України, Міністерство енергетики України, Міністерство стратегічних галузей промисловості України та, не в останню чергу, Міністерство з питань громад, розвитку територій та інфраструктури. Створене шляхом злиття двох міністерств у грудні 2022 р., останнє курирує Державне агентство з питань відновлення та розвитку інфраструктури. Імовірно, його буде знову розділене на окремі міністерства регіонального розвитку й інфраструктури. Ідеться про управління великими інвестиціями, які сприятимуть модернізації України та її інтеграції до єдиного ринку ЄС. Наша країна потребує оновленої системи управління державними інвестиціями, а також придатного для цих цілей механізму для зацікавлених сторін у приватному секторі, включно з тими, хто майже не має контакту з Україною, щоб взаємодіяти та погоджувати утворення спільних підприємств. Навіть попри невизначеність війни, долучення до таких позитивних циклів буде життєво важливим. Зусилля, докладені тепер для відповідності екологічним стандартам у короткостроковій перспективі, скоротять очікування на вступ до ЄС. Усі середньострокові плани реконструкції повинні враховувати стійкість та екологічні елементи, і хоча мінімальний поріг становить 20 % для Україн-

ського фонду, варто визнати, що це максимально вплине на викиди вуглецю в Україні [17].

Україна нині має успішний досвід децентралізації [18]. Після низького її рівня після Революції Гідності започатковано трирічний процес перебалансування прийняття рішень. Визначено новий статус для об'єднаних муніципалітетів, або громад, і доходи місцевих органів влади зросли втричі завдяки поєднанню прямих трансфертів і розширених повноважень зі збору податків. Нові громади відіграли суттєву роль у допомозі громадянам протягом війни і переважно готові допомогти в розподілі коштів на проєкти реконструкції у спосіб, який найкраще підходить населенню. Однією зі сфер реформи, яка була незавершеною до вторгнення 2022 р., стало надання громадам можливості діяти як "юридична особа". Це допомогло б їм легше позичати гроші та більш надійно подавати претензії через суд. Завершення реформи, на нашу думку, однозначно має бути пріоритетом, щоб громади могли перебрати на себе повнішу роль, у т. ч. шляхом активного збору коштів. Попри те, що доступні страхові продукти є великим досягненням, вони пропонують покриття лише на період доставки. Довгострокове страхування, яке покриває приватні інвестиції, що їх потребує Україна, не надто доступне. Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій Світового банку забезпечило покриття для нових складів, а Корпорація фінансування розвитку Сполучених Штатів і Фонд розвитку Польщі теж пропонують гарантії проти політичних і пов'язаних з війною ризиків. Створення надійних порталів даних для оцінки ризиків і диференціації для кожного регіону може почати формувати апетит для приватного сектору знову вийти на ринок. О. О. Любіч та Д. Г. Хохич вважають, що найбільшим капіталом у реконструкції України є людський, а його нестача викликає найбільше занепокоєння [19]. Кількість жертв серед цивільного населення в Україні під час вторгнення росії, підтверджену Управлінням Верховного комісара ООН з прав людини (*далі* – УВКПЛ) з 24 лютого 2022 р. по 31 жовтня 2024 р., наведено на рис. 2.

Управління Верховного комісара ООН з прав людини підтвердило загалом 39 081 жертву серед цивільного населення під час російського вторгнення в Україну станом на 31 жовтня 2024 р. З них, як повідомляється, 26 919 осіб отримали поранення. Однак в УВКПЛ уточнили, що реальні цифри можуть бути вищими. УВКПЛ оцінило кількість загиблих цивільних або неозброєних осіб в Україні у 12 162 з початку війни 24 лютого 2022 р. Найбільше число загиблих було зафіксовано в березні 2022 р. – понад 3900 [8]. Кількість загиблих військовослужбовців повідомляють урядові органи рф та України, але наразі їх неможливо перевірити, тому до них потрібно ставитися обережно.

Українські міста відрізняються від багатьох міст, перелічених на початку статті. Вони бідні за сучасними мірками, особливо європейськими. Навіть до російської анексії АР Крим та вторгнення у східну частину Донбасу у 2014 р. ВВП на одну особу в Україні знизився до другого найнижчого рівня в Європі, а до 2021 р. вона поступилася Молдові з найменшим показником у

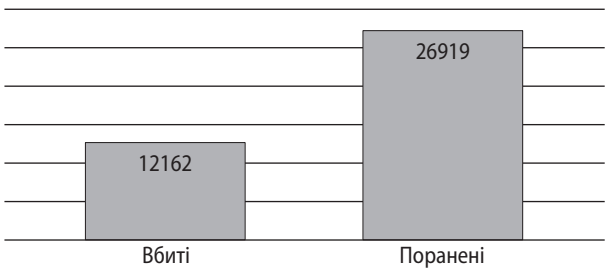

Р и с. 2. **Кількість жертв серед цивільного населення в Україні під час російського вторгнення, підтверджена УВКПЛ, з 24 лютого 2022 р. по 31 жовтня 2024 р.**

Побудовано за: [8]

Європі. Крім того, у містах на сході України, традиційному індустріальному центрі, роками скорочувалися робочі місця через структурну трансформацію та послаблення торгівлі з рф. Харків і Маріуполь мають ті самі проблеми, що й будь-які інші міста, не говорячи вже про ті, що ґрунтуються на радянській промисловості. Крім того, вітчизняна економіка зазнає втрат від зменшення населення. Воно скорочувалося навіть до війни через низьку народжуваність та еміграцію, але ситуація може погіршитися, оскільки певна кількість міжнародних біженців, імовірно, не повернеться після війни. Людський капітал відіграватиме непропорційно велику роль в успіху зусиль з відновлення, а це означає, що інвестиції сьогодні принесуть економічні вигоди. Створення шляху для повернення людей в Україну тепер – через вигідні можливості працевлаштування, безпечний освітній простір та надійні засоби протиповітряної оборони – буде життєво важливим для успішного економічного відновлення та, зрештою, самодостатності [16].

Отже, коли обговорюється відновлення, постають два імперативи: стійка багаторічна військова підтримка, особливо протиповітряної оборони, і чіткі перспективні фінансові зобов'язання у вигляді макрофінансової допомоги та грантів і позик на відновлення. Це два різні потоки фінансування, невизначеність щодо першого впливає на грошові потоки Уряду та не дає змоги зосередитися на здійсненних проєктах відновлення. Навіть під час конфлікту реконструкція необхідна внаслідок руйнувань, які він спричинив. Визначаючи пріоритетність життєздатних проєктів у таких секторах, як енергетика, промисловість, сільське господарство, транспорт і технології, а також забезпечуючи прозорість, можна стимулювати економічну відбудову та імплементувати стандарти ЄС.

Київ є, очевидно, найпродуктивнішим і найшвидше зростаючим містом в Україні, водночас майбутнє нації, на наш погляд, залежить від наявності здорових міст на сході країни. З політичних і соціальних причин Україні слід відбудовувати такі міста, як Донецьк, Маріуполь і Харків. Проте багато з них стануть меншими, ніж були до війни. За кордоном є приклади промислових міст, котрі успішно скоротилися, і протилежні (Детройт, США).

Успішні міста змінили свою економічну базу та зберегли високу якість державних послуг [20].

Однак у коротко- та середньостроковій перспективі приватний сектор, імовірно, не забезпечить достатнє число робочих місць, щоб зробити Харків і Маріуполь привабливими містами для повернення біженців, не говорячи про те, щоб вони стали місцями для нових мігрантів. Проте український Уряд може розташувати свої бекофіси майже всюди, адже уряди Канади, Великої Британії та США надають економічну допомогу містам, які є економічно неконкурентоспроможними, і таким чином підвищують у них рівень життя. Також зауважимо, що університети та медичні центри є потужними двигунами економічного розвитку. Стратегічне розміщення таких закладів у східних містах стимулюватиме довгострокове зростання. Недавня революція, пов'язана з віддаленим доступом до роботи, теж пропонує певні рішення. Міста з високим рівнем зручностей на сході та півдні, такі як Бердянськ, можуть перетворитися на центри для віддалених працівників, котрі виконуватимуть роботу для фірм у Києві чи Львові.

Водночас східні та південні міста України повинні бути привабливими місцями для життя. З одного боку, вони мають хороші, класичні міські форми. З другого боку їм знадобляться реставрація та заміна житлового фонду, значна частина якого – енергонеефективні, непривабливі багатоквартирні будинки радянських часів. Вони потребують покращання транспортної інфраструктури, багато об'єктів якої успадковано з минулого. Крім того, вітчизняні міста дуже забруднені, і зусилля з декарбонізації великою мірою допоможуть зробити їх зручнішими для життя [21].

Повна заміна застарілого житлового фонду займе багато часу, але можна почати вже тепер, зосередившись на забезпеченні житлом переселенців. Тому доцільно забезпечити ваучерами власників пошкоджених чи зруйнованих будинків і квартир. Ці ваучери базувалися б на довоєнній вартості одиниць. Така програма дасть змогу людям переселятися, куди вони хочуть, у потрібне житло. Попри те, що ваучери є ефективним і дієвим способом надання житла людям, для того, щоб вони могли працювати з метою фінансування нового будівництва, доцільно розвивати в Україні прозору й надійну індустрію житлового будівництва та функціонуючий ринок землі. У розвинутих країнах система фінансування будівництва дисциплінує забудовників нерухомості – їм не дозволяється залучати кошти доти, доки вони не подадуть рахунки, що підтверджують придбання матеріалів та оплату праці. Проте сектор житлового фінансування в Україні є недостатньо розвинутим. Ринки міської землі повністю контролюються місцевими органами влади, причому земля розподіляється неринковим способом, часто з політичних міркувань. Реформування ринку землі для продажу орендованих ділянок у відкритому, конкурентному й прозорому режимі переведе землекористування в набагато ефективніший режим та сприятиме приватному розвитку. Поліпшення транспорту зробить міста зручнішими для життя. Радянські міста будували не для автомобілів, а для пішоходів і транзитних

користувачів. Навіть у 1983 р. кількість автомобілів у Радянському Союзі становила лише 32 одиниці на 1000 осіб. У 2020 р. кількість автомобілів в Україні зросла майже у вісім разів, але за останні кілька десятиліть дорожня інфраструктура покращилася незначно [22]. Як наслідок, затори є основною проблемою у великих містах України. Нещодавнє дослідження показало, що Київська агломерація є 39-ю за кількістю заторів у світі, незважаючи на те, що вона не входить до 100 найбільших агломерацій світу. Хоча рішуче підтримується вдосконалення громадського транспорту, можливо, доцільним було б те, що якщо міста України прагнуть функціонувати як сучасні, варто адаптуватися до більшого використання автомобілів [22].

Після закінчення війни потрібен план реконструкції, базований на стійкості й енергоефективності, щоб втілити в Україні загалом та кожному органі місцевого самоврядування зокрема концепцію розумного міста. Розумне місто – це місто, здатне використовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення кращої інфраструктури та надання якісніших послуг громадянам. Зобов'язання щодо створення розумного міста передбачає вдосконалення громадського транспорту, енергозбереження, стійкість, ефективність і прозорість. Поєднання людського капіталу, технологій і креативності робить будь-яке місто у світі більш стійким і ефективним. Розумні міста дають громадянам інструменти, щоб принести більше цінності. Тому процес реконструкції України має зосереджуватися на тому, щоб кожна її територія стала стійким розумним містом.

Отже, можна виокремити такий напрям повоєнної відбудови міст крізь призму публічного управління та просторового планування, як розроблення стратегії відновлення, що передбачатиме залучення інвесторів і донорів для реконструкції та відновлення міст. У контексті України слід також наголосити на можливості купівлі орендованих земель, що охоплює реформування ринку землі, оцінку зруйнованого фонду та забезпечення ваучерами власників пошкоджених і зруйнованих будинків та квартир. Важливим напрямом є диджиталізація та впровадження технологій розумного міста, створення плану переходу на використання сонячної енергії.

Висновки. Реконструкція дає можливість побудувати певний тип радіальних, а для великих міст окружних (кільцевих) магістральних магістралей, які допоможуть людям і вантажам пересуватися містом. Також в Україні доцільно будувати та покращувати паркування, яких у великих містах бракує. Міжміський транспорт теж потребує модернізації. Дорожня та залізнична мережа України густа, але не сучасна. Країна потребує мережі автомобільних доріг з обмеженим доступом, порівнянну з рештою Європи, і залізниці стандартної колії, щоб покращити сполучення із Заходом. Нарешті, необхідно відстежувати прогрес у відбудові України, але нині доступні дані надзвичайно низької якості, навіть порівняно з багатьма країнами, що розвиваються. Створення загальнодоступних даних щодо індикаторів реконструкції міст і місцевої якості життя в режимі реального часу сформуватиме стимули до підзвітності та допоможе містам оцінити відносний прогрес.

Список використаних джерел

1. *Єфименко Т.* Трансформації фінансового управління і сталий розвиток національної економіки. *Економіка України.* 2000. Т. 63 (7 (704). С. 5–13. URL: https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.005.

2. *Гасанов С., Іващенко О., Бартош С., Клименко К., Ухналь Н.* Трансформація бюджетної системи україни в умовах надзвичайних викликів та загроз. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice.* Т. 1 (54). С. 84–101. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4261.

3. *Гриценко А., Білорус О., Бурлай Т., Подлієсна В., Борзенко О.* Економіка України: стійкість до війни та виклики післявоєнного відновлення. *Наука та інновації.* 2024. Т. 20 (5). С. 16–34. URL: https://doi.org/10.15407/scine20.05.016.

4. *Даниленко А. І., Венгер В. В.* Кон'юнктура ринку та роль держави в післявоєнному економічному відродженні України. *Фінанси України.* 2024. № 5. С. 7–32. URL: https://doi.org/10.33763/finukr2024.05.007.

5. *Almusaed A., Almssad A.* City Phenomenon between Urban Structure and Composition. *Sustainability in Urban Planning and Design* / ed. by A. Almusaed, A. Almssad, L. Truong-Hong. IntechOpen, 2019. URL: https://doi.org/10.5772/intechopen.90443.

6. *Czarnecki B., Chodorowski M. P.* Urban Environment during Post-War Reconstruction: Architectural Dominants and Nodal Points as Measures of Changes in an Urban Landscape. *Land.* 2021. Vol. 10 (10). URL: https://doi.org/10.3390/land10101083.

7. *Kil W.* Reconstruction as a chapter of urban history. A comparison of Neubrandenburg and Białystok. *Laboratory of Modernism Post-War Architecture in Europe.* Dresden : Saxon Academy of Arts, 2014. Vol. 40.

8. Estimated economic, social, and other monetary losses of Ukraine from the war from February 24, 2022 to June 30, 2025, by sector. 2024. *Statista.* URL: https://surl.li/ihfwja.

9. Millions Assisted, Millions More Still in Need Two Years into Ukraine War, Says IOM / IOM. 2024. February 22. URL: https://surl.li/wyjdvh.

10. Kakhovka Dam destruction inflicted US$14 billion damage and loss on Ukraine: Government of Ukraine–UN report / UN Ukraine. 2023. October 17. URL: https://surl.li/hrteuf.

11. Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 - December 2023 (English) / World Bank. 2024. URL: https://surl.li/uulral.

12. KSE Institute Fiscal Digest for 2023 / Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://surl.li/ffqlym.

13. European Council backs EUR 50 billion financing for Ukraine, paving way for further approval of Ukraine Facility / Government portal. 2024. February 1. URL: https://surl.li/laklkf.

14. *Akbar P., Couture V., Duranton G., Storeygard A.* The Fast, the Slow, and the Congested: Urban Transportation in Rich and Poor Countries. *NBER Working Paper Series*. 2023. No. 31642. URL: https://doi.org/10.3386/w31642.

15. *Ostiller N.* Denmark announces almost $22 million in new funding for Mykolaiv's reconstruction. *Kyiv Independent.* 2024. January 13. URL: https://surl.li/byqrwu.

16. *Kappner K., Szumilo N.* Constantinescu M. Estimating the short-term impact of war on economic activity in Ukraine. *VoxEU.org.* 2022. June 21. URL: https://surl.li/xkacpz.

17. Ukraine Facility. URL: https://surl.li/yzntpy.

18. *Сторонянська І. З., Беновська Л. Я., Івашко О. А.* Державні видатки в кризові періоди: емпіричне тестування розвинених країн та України. *Фінанси України.* 2024. № 5. С. 51–70. URL: https://doi.org/10.33763/finukr2024.05.051.

19. *Любіч О. О., Хохич Д. Г.* Шляхи залучення фінансових ресурсів державними банками для відбудови економіки України. *Фінанси України.* 2024. № 8. С. 71–90. URL: https://doi.org/10.33763/finukr2024.08.071.

20. *Davis D. R., Weinstein D. E.* Bones, bombs, and breakpoints: the geography of economic activity. 2022. *American Economic Review.* Vol. 92 (5). P. 1269–1289. URL: https://doi.org/10.1257/000282802762024502.

21. *Green R. K., Henderson J. V., Kahn M. E., Nikolsko-Rzhevskyy A., Parkhomenko A*. Accelerating urban economic growth in Ukraine. *Rebuilding Ukraine: Principles and Policies.* CEPR Press, 2022. P. 241–283. URL: https://surl.li/twtcje.

22. *Liu S.* Spillovers from universities: Evidence from the land-grant program. *Journal of Urban Economics*. 2015. Vol. 87. P. 25–41. URL: https://doi.org/10.1016/j.jue.2015.03.001.

References

1. Iefymenko, T. (2024). Financial management transformations and sustainable development of the national economy. *Economy of Ukraine*, 63 (7 (704), 5–13. DOI: 10.15407/economyukr.2020.07.005 [in Ukrainian].

2. Gasanov, S., Ivashchenko, O., Bartosh, S., Klymenko, K., & Ukhnal, N. (2024). Transformation of the budget system of Ukraine in the face of extraordinary challenges and threats. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice,* 1 (54), 84–101. DOI: 10.55643/fcaptp.1.54.2024.4261.

3. Grytsenko, A., Bilorus, O., Burlay, T., Podliesna, V., & Borzenko, O. (2024). Ukraine's Economy: Resilience Under War and Challenges for Post-War Recovery. *Science and Innovation*, 20 (5), 16–34. DOI: 10.15407/scine20.05.016.

4. Danylenko, A., & Venger, V. (2024). Market conditions and the role of the state in post-war economic recovery of Ukraine. *Finance of Ukraine*, 5, 7–32. DOI: 10.33763/finukr2024.05.007 [in Ukrainian].

5. Almusaed, A., & Almssad, A. (2019). City Phenomenon between Urban Structure and Composition. In Almusaed, A., Almssad, A., & Truong-Hong, L. (Eds.). *Sustainability in Urban Planning and Design*. IntechOpen. DOI: 10.5772/intechopen.90443.

6. Czarnecki, B., & Chodorowski, M. P. (2021). Urban Environment during Post-War Reconstruction: Architectural Dominants and Nodal Points as Measures of Changes in an Urban Landscape. *Land*, 10 (10). DOI: 10.3390/land10101083.

7. Kil, W. (2014). Reconstruction as a chapter of urban history. A comparison of Neubrandenburg and Białystok. In *Laboratory of Modernism Post-War Architecture in Europe*, vol. 40. Dresden: Saxon Academy of Arts.

8. Statista. (2024). *Estimated economic, social, and other monetary losses of Ukraine from the war from February 24, 2022 to June 30, 2025, by sector.* Retrieved from https://surl.li/ihfwja.

9. IOM. (2024, February 22). *Millions Assisted, Millions More Still in Need Two Years into Ukraine War, Says IOM.* Retrieved from https://surl.li/wyjdvh.

10. UN Ukraine. (2023, October 17). *Kakhovka Dam destruction inflicted US$14 billion damage and loss on Ukraine: Government of Ukraine–UN report.* Retrieved from https://surl.li/hrteuf.

11. World Bank. (2024). *Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) : February 2022 - December 2023 (English).* Retrieved from https://surl.li/uulral.

12. Kyiv School of Economics. (2024). *KSE Institute Fiscal Digest for 2023*. Retrieved from https://surl.li/ffqlym.

13. Government portal. (2024, February 1). *European Council backs EUR 50 billion financing for Ukraine, paving way for further approval of Ukraine Facility.* Retrieved from https://surl.li/laklkf.

14. Akbar, P., Couture, V., Duranton, G., & Storeygard, A. (2023). The Fast, the Slow, and the Congested: Urban Transportation in Rich and Poor Countries. *NBER Working Paper Series*, 31642. DOI: 10.3386/w31642.

15. Ostiller, N. (2024, January 13). Denmark announces almost $22 million in new funding for Mykolaiv's reconstruction. *Kyiv Independent.* Retrieved from https://surl.li/byqrwu.

16. Kappner, K., & Szumilo, N. (2022, June 21). Constantinescu M. Estimating the short-term impact of war on economic activity in Ukraine. *VoxEU.org.* Retrieved from https://surl.li/xkacpz.

17. Ukraine Facility. (2024). Retrieved from https://surl.li/yzntpy.

18. Storonyanska, I., Benovska, L., & Ivashko, O. (2024). Public expenditures in crisis periods: empirical testing of developed countries and Ukraine. *Finance of Ukraine*, 5, 51–70. DOI: 10.33763/finukr2024.05.051 [in Ukrainian].

19. Lyubich, O., & Khokhych, D. (2024). Ways of raising financial resources by state-owned banks to rebuild the economy of Ukraine. *Finance of Ukraine*, 8, 71–90. DOI: 10.33763/finukr2024.08.071 [in Ukrainian].

20. Davis, D. R., & Weinstein, D. E. (2022). Bones, bombs, and breakpoints: the geography of economic activity. *American Economic Review*, 92 (5), 1269–1289. DOI: 10.1257/000282802762024502.

21. Green, R. K., Henderson, J. V., Kahn, M. E., Nikolsko-Rzhevskyy, A., & Parkhomenko, A. (2022). Accelerating urban economic growth in Ukraine. In *Rebuilding Ukraine: Principles and Policies*, pp. 241–283. CEPR Press. Retrieved from https://surl.li/twtcje.

22. Liu, S. (2015). Spillovers from universities: Evidence from the land-grant program. *Journal of Urban Economics*, 87, 25–41. DOI: 10.1016/j.jue.2015.03.001.